

Sertificēta eksperta atzinums dabas lieguma „Dūņezers” dabas aizsardzības plāna sagatavošanai

1. Vispārīga informācija

Atzinums sniegts dabas lieguma „Dūņezers” dabas aizsardzības plāna sagatavošanas ietvaros. Atzinumu sagatavojis sertificēts sugu un biotopu eksperts Kaspars Abersons (sertifikāta Nr. 055, derīgs līdz 10.03.2024., apliecina, ka eksperts ir tiesīgs sniegt atzinumus par sugu grupu „Zivis”), atzinumam ir divas lapas. Atzinuma sniegšanas mērķis ir novērtēt Limbažu Dūņezera nozīmi aizsargājamo zivju sugu aizsardzības nodrošināšanā un sagatavot priekšlikumus apsaimniekošanas pasākumiem šo sugu stāvokļa uzlabošanai.

Atzinums sniegts par sugu grupu „zivis”. Citu grupu sugu un biotopu identificēšana vai to kvalitātes vērtēšana neietilpst atzinuma sagatavotāja kompetencē.

2. Datu avoti

Zivju uzskaitē Limbažu Dūņezērā veikta 2018. gada 24. jūlijā no 9.30 līdz 10.15, izmantojot zivju uzskaites vadiņu (acs izmērs āmī 5 mm, garums 10 m). Uzskaites veikšanas laikā meteoroloģiskie un citi apstākļi bija piemēroti zivju uzskaites veikšanai, un tās rezultātus būtiski neietekmēja. Dūņezera zivju faunas apraksta sagatavošanai izmantoti iepriekš veikto uzskaišu rezultāti un cita pieejamā informācija – *Latgosribvod* sagatavotā ezera „pase”, *Baltribvod* 1982. un 1985. gadā veiktā zvejnieku lomu analīzi, kā arī lekšējo ūdeņu problēmu laboratorijas, Latvijas Zivsaimniecības pētniecības institūta, Latvijas Zivju resursu aģentūras un Pārtikas drošības, dzīvnieku veselības un vides zinātniskais institūts "BIOR" 1992., 1993., 2001., 2009. un 2014. gadā veikto kontrolzveju un zivju uzskaišu rezultāti. Izmantoti arī nozvejas statistikas un licencētās makšķerēšanas lomu uzskaišu dati, kā arī informācija par Limbažu Dūņezērā vai ar to savienotajos ūdeņos ielaistajām zivīm.

3. Īss Dūņezera un piegulošās teritorijas raksturojums

No zivju faunas viedokļa Dabas lieguma nozīmīgākais ūdensobjekts ir Dūņezers, kas visā tā platībā atrodas dabas lieguma teritorijā. Limbažu Dūņezers ir caurtekošs, tajā ietek Donaviņa no Limbažu Lielezera, bet no ezera iztek Svētupe, kas netālu no Svētdiema ietek Rīgas jūras līcī. Ezera ūdens spoguļa platība ir aptuveni 130 ha, ezers ir salīdzinoši sekls, tā vidējais dziļums ir tikai aptuveni viens metrs. Ezers ir caurtekošs, tajā ietek Donaviņa, kas to savieno ar Limbažu Lielezeru, bet iztek Svētupe, kas pie Svētdiema ietek Rīgas jūras līcī.

Limbažu Dūņezers atrodas uz ziemeļrietumiem no Limbažiem, taču ezera tiešā tuvumā dzīvojamās un citas apbūves faktiski nav. Lielākā daļa ezera krastu ir purvaini, tos ieskauj krūmi un mežs.

3. Zivju fauna un tās izmantošana

3.1. Sastopamās zivju sugas

Pavisam ezerā var būt sastopamas 20 sugu zivis: akmeņgrauzis *Cobitis taenia*, ālants *Leuciscus idus*, asaris *Perca fluviatilis*, ausleja *Leucaspis delineatus*, līdaka *Esox lucius*, līnis *Tinca tinca*, karpa *Cyprinus carpio*, karūsa *Carassius carassius*, ķīsis *Gymnocephalus cernua*, līnis *Tinca tinca*, plaudis *Abramis brama*, plicis *Blicca bjoerkna*, rauda *Rutilus rutilus*, rudulis *Scardinius erythrophthalmus*, sapals *Squalius cephalus*, sudrabkarūsa *Carassius gibelio*, vēdzele *Lota lota*, viķe *Alburnus alburnus*, zandarts *Sander lucioperca* un zutis *Anguilla anguilla*. Daļa no šīm sugām (ausleja, ālants, ķīsis, sapals, vēdzele, zandarts) ir minēta tikai atsevišķos avotos, konstatēta atsevišķās uzskaitēs vai to ieguve ir uzrādīta epizodiski. Šo sugu zivis ezerā, visticamāk, epizodiski ieceļo no Limbažu Lielezera, Donaviņas, Svētupes vai citiem ar ezeru savienotajiem ūdeņiem.

Spriežot pēc pēdējos gados veikto zivju uzskaišu rezultātiem, makšķernieku lomu uzskaites datiem un citas pieejamās informācijas, var secināt, ka ezera ihtiofaunas pamatmasu veido sudrabkarūsas, līņi, līdakas, plauži, plicī, asari, līdakas, bet salīdzinoši lielā daudzumā sastopamas arī raudas, ruduļi un karūsas. Iespējams, ka nākotnē Dūņezērā palielināsies zušu un zandartu īpatsvars, jo Limbažu Lielezerā tiek veikta šo sugu resursu papildināšana.

3.2. Sastopamās aizsargājamās zivju sugas un nozīme zivju sugu aizsardzībā

Līdz šim ezerā konstatētas tikai divas aizsargājamās zivju sugas – akmeņgrauzis un ausleja. Akmeņgrauzis ir iekļauts Eiropas Padomes 1992. gada 21. maija Direktīvas 92/43/EEK par dabisko biotopu, savvaļas faunas un floras aizsardzību II pielikumā un 1979. gada Bernes konvencijas par Eiropas dzīvās dabas un dabisko dzīvotņu aizsardzību III pielikumā. Ausleja ir iekļauta tikai 1979. gada Bernes konvencijas III pielikumā. par sugu ar īpašu statusu var uzskatīt arī zuti, kas iekļauts 1973. gada Vašingtonas konvencijā par starptautisko tirdzniecību ar apdraudētajām savvaļas dzīvnieku un augu sugām (CITES) un kura Eiropas populācijas saglabāšanai tiek veikti Eiropas Savienības mēroga pasākumi.

Akmeņgrauži Limbažu Dūņezērā ir konstatēti visās kopš 2001. gada veiktajās zivju uzskaitēs, taču katrā uzskaitē noķerto īpatņu daudzums ir neliels (viens vai divi). Šie fakti ļauj secināt, ka akmeņgraužu populācijas Dūņezērā ir stabila, taču skaitliski neliela. Acīmredzami akmeņgraužu populāciju limitējoši faktori līdz šim nav identificēti. Iespējams, ka viens no šādiem faktoriem ir salīdzinoši biežais dūņu slānis ezera dibenā. Akmeņgrauzis ir Latvijā salīdzinoši plaši izplatīta suga, tas salīdzinoši bieži tiek konstatēts gan upēs, gan ezeros, tostarp arī Limbažu Lielezērā un Svētupē. Kopumā var uzskatīt, ka Limbažu Dūņezēram nav vērā ņemamas nozīmes šīs sugas aizsardzībā ne reģionālā, ne lokālā mērogā.

Auslejas ezerā konstatētas tikai 2014. gadā veiktajā uzskaitē. Domājams, ka auslejas ezerā sastopamas epizodiski un nelielā daudzumā. Arī šī suga ir Latvijā plaši izplatīta un maz apdraudēta, un Dūņezēram nav vērā ņemamas nozīmes šīs sugas aizsardzības nodrošināšanā.

Zuši kā Dūņezērā reti sastopama suga norādīta tikai *Latgosribvod* sagatavotajā ezera pasē. Vēlākos gados zuši ezerā nav konstatēti, tie nav reģistrēti arī nozvejas statistikā vai makšķernieku lomu uzskaitē. Taču iespējams, ka perspektīvā Dūņezērā ienāks Lielezērā ielaistie zuši. pašlaik Dūņezēram nav vērā ņemamas nozīmes zušu aizsardzības nodrošināšanā, taču nākotnē tas kopā ar Svētupi varētu būt nozīmīgs kā sudrabzušu migrācijas ceļš uz jūru.

3.3. Zivju faunas izmantošana

Pašlaik ezera zivju resursus izmanto tikai makšķernieki. Vidējais laika periodā no 2010. līdz 2017. gadam noķerto zivju daudzums ir 480 kg gadā, taču dažādos gados noķerto zivju daudzums būtiski atšķiras. 2010. gadā ezerā reģistrēta tikai 64,1 kg zivju ieguve, savukārt 2013. gadā makšķernieku lomu apjoms pārsniedza vienu tonnu. 2017. gadā ezerā noķerti 320,2 kg zivju. Makšķernieku lomos dominē līdakas, plauži un sudrabkarūsas (kopā aptuveni 75% no noķertajām zivīm), vērā ņemamā daudzumā tiek iegūti arī asari, līņi un raudas, savukārt pārējo sugu ieguves apjoms ir nenozīmīgs.

Kopējais zivju ieguves apjoms ir aptuveni vienāds ar makšķernieku lomiem laika periodā no 1979. gada līdz 1985. gadam, kā arī ar zvejnieku lomiem laika periodā no 1995. līdz 2000. gadam. Vēsturiski zivju ieguves apjoms Dūņezērā ir bijis lielāks. 20. gs. sešdesmitajos un septiņdesmitajos gados kopējais nozvejas apjoms regulāri sasniedza trīs tonnas gadā, savukārt 1967. gadā reģistrētā nozveja pārsniedza deviņas tonnas. Ņemot vērā šo faktu, kā arī to, ka zivsaimnieciskās ekspluatācijas noteikumos novērtētā ezera potenciālā zivsaimnieciskā produktivitāte ir aptuveni 3,8 tonnas gadā, var secināt, ka zivju ieguve Dūņezera zivju krājumus ietekmē salīdzinoši nedomāz un tā zivju faunas stāvokli nosaka galvenokārt ezera raksturlielumi un dabiski faktori.

4. Zivju faunas aizsardzībai nepieciešamie pasākumi

No zivju faunas aizsardzības viedokļa tūlītēji pasākumi zivju sugu aizsardzības uzlabošanai vai ezera zivju faunas stāvokļa uzlabošanai nav nepieciešami. labvēlīgu ietekmi uz ezera zivju faunu varētu atstāt dūņu slāņa samazināšana, kā arī pasākumi ūdens kvalitātes uzlabošanai un eutrofikācijas samazināšanai. Tomēr no akmeņgraužu, ausleju un zušu, tāpat kā no citu zivju sugu aizsardzības un zivju sugu daudzveidības saglabāšanas viedokļa šo pasākumu pienesums būtu nenozīmīgs.

31.01.2019.

Kaspars Abersons